

LINKS – RECHTS

23 oktober 1970

Goeden avond, vrienden,

U denkt natuurlijk zelf na, daar u beseft, dat wij niet alwetend of onfeilbaar zijn. Daar wij heden een actueel onderwerp dienen aan te snijden, zou ik met u eens willen spreken over:

LINKS – RECHTS

Een veelbetekenende titel, wanneer men bedenkt, dat vele gouvernementen in deze wereld een toenemende neiging vertonen hun gezag en de handhaving daarvan te baseren op mensen die in militaire dienst het links-rechts in de praktijk brengen, of t.m. een lange tijd bestudeerden. Er is echter meer. Men heeft in de wereld te maken met bv. uiterst links, een groep die in haar denken zo zeer links is, dat zij bijna weer rechts is. De uiterste tegenstelling is uiterst rechts, dat eveneens dictatoriale neigingen vertoont. Wanneer wij vanuit onze wereld uw wereld bezien, vragen wij ons steeds weer af: wat is er eigenlijk aan de gang, hoe werkt het? Een deel van de ontwikkelingen op uw wereld zou ik u heden vanuit mijn zienswijze willen belichten. Ik wil hierbij uitgaan van de verschillende actie- en pressiegroepen, die op uw wereld werkzaam zijn en zal trachten allereerst de extreme groepen, zowel links als rechts, gezamenlijk te typeren.

Dit zijn groepen, bestaande uit mensen, die zozeer aan een bepaalde voorstelling gebonden zijn, dat zij - veelal zonder enig gevoel voor humor of beperkingen - deze stellingen ten koste van alles aan anderen als enige waarheid op willen leggen. De hiertoe gevolgde werkwijzen kunnen verschillen, maar bijna altijd meent men, dat het doel de middelen heiligt. Maar soms lijkt het er op, dat de middelen eerder het doel heiligen. Er zijn gevallen, waarin kennelijk voor een groep de praktijk het belangrijkste is en de theorie in feite niets anders is dan een zich voortdurend wijzigende rechtvaardiging van hetgeen men doet. Maar vaak heeft men te maken met mensen, die een bepaalde theorie zodanig religieus beleven en aanhangen, dat zij niets anders schijnen te kunnen beseffen en bereid zijn iedereen en alles aan de verwezenlijking van hun theorie op te offeren. Zolang zij echter daarbij mede bereid zijn zichzelf te offeren, moeten wij zelfs voor dergelijke mensen enig respect hebben.

Zien wij allereerst naar de z.g. linkse groepen. Hierbij onderscheiden wij drie hoofdrichtingen. De eerste groep kan men anarchistisch noemen, daar zij zich in de eerste plaats verzet tegen alle bestaand gezag en alle bestaande toestanden. De tweede groep zou men het beste met de moskougroep aan kunnen duiden, daar hier een Russische invloed duidelijk blijkt. Deze mensen gaan uit van een ommekeer, die zich in de eerste plaats zuiver materieel dient te voltrekken, terwijl de mentaliteit van de massa er eigenlijk minder toe doet. De derde groep zou ik als pekingmensen of maoïsten willen omschrijven, daar zij in hun streven naar verandering in de eerste plaats er op uit zijn de mentaliteit van de mensen te veranderen.

Deze groepen onderscheiden zich verder van elkander door de wijze, waarop zij georganiseerd zijn. De anarchisten zijn eigenlijk niet werkelijk georganiseerd: bij hen is het een kwestie van steeds weer onnoemelijk veel praten, waardoor sporadisch uitbarstingen van ongebreidelde dadendrang ontstaan. Hun wijze van handelen verandert per geval, hun wijze van optreden is vaak zeer opportunistisch. De groepen kennen geen vaste opbouw, de personen, die deel uitmaken van de groepen, wisselen voortdurend in aantal en persona.

De moskoumensen kentekenen zich door een strakke organisatie, welke vaak parlementaire achtergronden vertoont. Hier wordt altijd gewerkt volgens vaste systemen en plannen.

Men zet door en brengt vaak vele offers, maar blijkt niet in staat of genegen zich snel aan veranderende omstandigheden aan te passen. Ik mag wel stellen, dat deze moskougroepen voortdurend in de weer zijn om bestaande omstandigheden zoveel mogelijk aan te passen bij de plannen en theorieën, die men heeft.

De pekingmensen gaan uit van de mentaliteit van de mensen, waarmee zij te maken hebben. Zij hebben een vast geloof aan een nieuwe mens. Hun acties en aanvallen zijn in de eerste plaats gericht tegen elke afwijkende mentaliteit bij anderen. Elk middel, dat hiertoe dienstig kan zijn, wordt zonder meer gebruikt, zelfs wanneer het schijnbaar met het einddoel, dat men bereiken wil, strijdig is. Hun optreden is even opportunistisch als dat van de anarchisten, maar zij zijn bij voortdurend actief, werken met een vaste kern en strakke organisatie. Er is sprake van een vaste leiding, die zich aan de invloed en vaak ook de kennis van de leden onttrekt, maar elke opzet die kans heeft te slagen, helpt verder ontwikkelen en een eenmaal begonnen actie zo nodig ook internationaal weet voort te zetten.

Voor alle, genoemde groepen zijn z.g. meelopers belangrijk. Dit zijn veelal mensen, die vanuit een geheel andere geloofsovertuiging of instelling zich toch aangetrokken gevoelen tot bepaalde stellingen en acties van deze linkse groepen. Dergelijke mensen worden vaak door hun opvoeding en geloof belemmerd bij een meer gedifferentieerd denken en handelen. Zij zijn het, die meelopen in demonstraties enz., maar wanneer het tot daden moet komen, steeds weer terugvallen op hun oorspronkelijke instelling.

De rechtse groeperingen blijken in de meeste gevallen religieus te spreken en te denken. Hun opvattingen zijn in de meeste gevallen mede op godsdienstige opvattingen gebaseerd. Er is altijd sprake van een voorman of kleine groep, waaraan men een bijna absoluut gezag toekent. De redenering is in de meeste gevallen een variant op een bekende godsdienstige reactie: eenieder moet gehoorzamen aan God. Wij weten, wat God wil, dus moet men ons gehoorzamen. Soms gaan rechtse groepen ook uit van de bestaande vaste toestanden. Men ziet hen dan als een establishment, dat steeds weer stelt: het bereikte moet ten koste van alles behouden worden zoals het nu is en wij zijn bereid eenieder en alles voor het bereiken van dit doel op te offeren, maar offeren natuurlijk bij voorkeur anderen. Een derde en misschien wel de meest gevaarlijke groep gaat uit van een eigen meerwaardigheid: wij zijn meer dan de anderen, daarom zijn onze wensen en inzichten altijd beter dan die van anderen. Hieraan ontleen wij het recht anderen onze wil op te leggen en hen te gebruiken naar onze wensen en inzichten.

Misschien ziet u tussen groep twee en groep drie geen grote verschillen. Bedenk dan, dat een establishment, dat zich tracht te handhaven, dit steeds weer met sluikse middelen en verborgen argumenten zal proberen te doen, terwijl men slechts in het alleruiterste geval van geweld gebruik zal maken. De groepen, die eigen meerwaardigheid stellen, grijpen zonder meer, waar dit mogelijk is, de macht en gebruiken ook, wanneer dit niet noodzakelijk is, geweld om eigen grootheid aan anderen duidelijk te maken. Vergelijkend: het optreden van de Griekse kolonels naast dat van een de Gaulle met de zijnen. Hier is sprake van een gelijksoortige mentaliteit, maar gelijktijdig van een sterk afwijkende methodiek, wat kenmerkend is voor de verschillen tussen groep twee en drie. Opvallend is in dergelijke gevallen ook het verschil in binding. In groep twee is men voornamelijk gebonden aan degene, die het meeste betaalt, terwijl men in een ultrarechtse dictatuur voornamelijk zich gebonden voelt met diegene, die macht over anderen verschaft en er gelijktijdig zorg voor draagt, dat men zelf niet het slachtoffer van het systeem wordt.

Mogelijk klinkt u dit wat cynisch in de oren, of meent u dat dergelijke dingen toch de wereld van heden niet bepalen. Maar u heeft in uw wereld op het ogenblik nu eenmaal te maken met een aantal groepen, die ten koste van alles zichzelf wensen door te zetten of te handhaven, zowel links als rechts. In het establishment heeft men vooral te maken met omvangrijke handelsrijken en geldmachten, die in de meeste gevallen hun macht en mogelijkheden mede baseren op beschermende maatregelen van gouvernementen, subsidies van de gemeenschap e.d.

Bij nader onderzoek blijken dergelijke rijken oorspronkelijk veelal op oplichting of misdaad te zijn opgetrokken. Wat begrijpelijk is. Want iemand, die werkelijk millionair wil worden moet nu eenmaal niet vies zijn van een vuiligheidje. Dergelijke groepen vormen in feite in het westen de werkelijke macht in de maatschappij en baseren hun voortduren van invloed vooral op het aantal mensen, dat van deze groepen afhankelijk is of mee kan delen in de winst. De meelopers zoeken voornamelijk welvaart, de werkelijke drijvende figuren in dergelijke rijken denken echter verder en streven in de eerste plaats naar een steeds grotere afhankelijkheid van steeds meer mensen. Daarnaast streven zij naar uitgebreide internationale relaties en verbreiding, daar zij voor alles een markt willen beheersen. Voor hen komt dit gelijk met het beheersen van een volk.

De openlijk regerende groepen bestaan voornamelijk uit ambtenaren, naar buiten toe vertegenwoordigd door politici en in de uitoefening van macht gesteund door veelal zeer grote aantallen van beambten en militairen. Deze groep wenst de bestaande orde te handhaven, ongeacht de rechtvaardigheid hiervan, omdat het behoud van de oude orde mede de handhaving en rechtvaardiging van hun sociale positie betekent. De plaats, die topmannen innemen, de waarde van de eer, die zij menen verworven te hebben enz., is immers geheel afhankelijk van een voortbestaan van de heersende condities. Dergelijke mensen zijn bereid desnoods op studenten te laten schieten, wanneer zij te openlijk de bestaande orde dreigen aan te tasten, maar hen toch liever zal proberen om te kopen, door hen wat meer rechten en middelen toe te kennen, dan hen eigenlijk in het maatschappelijk geheel toe komen.

Denk niet, dat iets dergelijks alleen in de z.g. rechts denkende landen voorkomt. In Rusland zien wij ambtelijke groepen, die op gelijke wijze opereren. Ook hier zien wij een establishment, dat in feite is gebaseerd op industriële machtsgroepen. In dit land bestaan industriële directoraten, die bepalen welke produkten zullen worden vervaardigd, welke artikelen op de markt zullen verschijnen enz. Deze groep heeft, vaak wederom op meer internationale basis, dus met een medewerking van het buitenland, bepaalde ontwikkelingen gepland. Het doorzetten van deze plannen is afhankelijk van de mate, waarin men eigen industrie en productie zal kunnen blijven uitbreiden, zodat men dit nastreeft, ongeacht het onrecht, dat men hierdoor tegenover anderen zal moeten plegen. De zo ontstane processen blijken steeds weer voortgang te vinden, zelfs wanneer hiertoe de partijtheorie verwaarloosd moet worden en desnoods de regels van het land moeten worden overtreden.

Zij krijgen bij hun bestrevingen alle medewerking van de groep beambten, die op hun beurt weer met het leger proberen samen te werken om de bestaande toestanden zoveel mogelijk te handhaven. Begrijpelijk, daar voor deze mensen de stoffelijke zekerheid, het behouden van rang, inkomen, is gelegen in het voortbestaan van heersende verhoudingen. In vele gevallen is zelfs hun innerlijke zekerheid hiermede gemoeid. Want wanneer je in een bepaald systeem gelooft en je er geheel aan wijdt, zal een ineenstorten van dit systeem betekenen, dat je ook moreel elke houvast zult verliezen. Dergelijke mensen vechten dus voor het continueren van toestanden, verhoudingen en maatregelen, die vaak in feite reeds lang achterhaald zijn, of feitelijk overbodig werden.

Met deze aanduiding van linkse en rechtse groepen en de daarin bestaande mentaliteiten heb ik u een schets gegeven van de grote tegenspelers in deze tijd. Het is duidelijk, dat dergelijke tegenstanders invloed zullen uitoefenen op het geheel der ontwikkelingen in alle landen, die met hen verbonden zijn. Naarmate de landen, waarin deze groepen heersen, meer invloed kunnen uitoefenen op de import en export van en naar andere landen, zullen de belangen van grote groepen in die landen meer verbonden zijn met de groep. Deze binding betekent macht en de mogelijkheid in eigen gebied zich beter te handhaven. Dit is een van de redenen, waarom Rusland zo sterk is gekant tegen een al te vrije handel van satellietstaten met het westen. Een dergelijke handel zal immers betekenen, dat de markt vrijer wordt, wat een verlies aan invloed en macht betekent voor de verschillende directoraten. Bovendien zouden de mensen hun eigen wijze van leven en hun behoeften anders kunnen gaan zien, waardoor zij een aanpassing van het heersende systeem kunnen gaan vergen.

Wat zou betekenen dat de beambten in moeilijkheden zouden komen, daar hun beslissingen en daden vanuit een ander standpunt gezien zouden kunnen worden.

De Amerikanen doen hetzelfde op een enigszins andere wijze. Zij zullen geen geweld gebruiken, tenzij er een al dan niet werkelijke communistische dreiging aanwezig is en zelfs dan zullen zij in de meeste gevallen eerst naar mogelijkheden tot omkoping en geheime beheersing zoeken. Hun systeem is vooral gebaseerd op het bieden van winsten, kleine vriendelijkheidjes en verdragen. Waarbij uit de aard der zaak degenen, die het minst te vertrouwen zijn, de meeste gunsten zullen ontvangen. Dergelijke grootmachten zullen met alle middelen trachten elk land, dat onder hun invloed valt, te richten tegen de anderen. Het hoeft u dus niet te verwonderen, dat in vele landen, waarin de Amerikaanse invloed sterk is, de gouvernementen op het ogenblik een sterke neiging tot uiterst rechtse maatregelen en reacties gaan vertonen.

Zoals het geen wonder is, dat alle landen, die onder de Russische invloedssfeer vallen, op het ogenblik een toenemende neiging vertonen tot bureaucrativering van het gezag. Zoals het geen wonder is, dat landen, die onder de invloedssfeer van China vallen, de neiging vertonen tot een steeds verdergaande reeks van revoluties. Het gaat er hierbij niet in de eerste plaats om bestaande waarden omver te werpen, maar om de mensen los te scheuren uit hun sleur en zo de mens innerlijk te veranderen door de voortdurende revoluties, waarbij uiterlijke waarden onbetrouwbaar worden en dus alleen een leer, een stelsel van theorieën, zekerheid schijnt te bieden. Dit is gebaseerd op stellingen, die, zoals u kunt weten, van Mao zelf afkomstig zijn.

Het gevolg van deze poging eigen invloed elders tot uiting te doen komen is wel, dat in landen, waarin meerdere invloeden gelijktijdig actief zijn - Nederland is een aardig voorbeeld - groepen ontstaan, die tegen alle anderen in de gemeenschap in trachten een bepaalde staat op haar wegen te volgen. In uw eigen land kan men gelijktijdig op het ogenblik groepen zien, wier optreden toch wel uiterst rechts genoemd kan worden, én uiterst links reagerende groepen. Ik wil in geen geval oordelen, of de maatregelen, die men zoekt te nemen, juist of onjuist zijn. Ik wijs slechts op de gevolgde methoden om een bepaald doel te bereiken. En deze methode lijkt mij in vele gevallen toch minder juist. Het optreden bij dat ambonezenkamp bv. kan geheel gerechtvaardigd zijn geweest, zover het het doel betreft. Maar daarnaast rijst de vraag, of men juist door een dergelijk machtsvertoon niet meer kapot heeft gemaakt. Degenen, die dergelijke maatregelen juist achten zullen argumenteren dat voor alles recht moet worden gedaan, dat voor alles de zekerheid van eigen staat gewaarborgd moet worden. Maar men zou beter doen met allereerst toe te geven dat men zelf de eerste was om een onrecht te begaan tegenover de betrokkenen en daar althans er zoveel mogelijk aan te doen. Maar daartoe is men niet bereid, zodat op deze wijze een steeds grotere tegenstelling bestaat tussen de mensen, die indertijd hier zijn binnengehaald, omdat zij trouw wensten te blijven aan Nederland. Zij vertrouwden op de beloften van Nederland en hebben nu niets, zeker niets, wat hen beloofd was.

Moskougroepen werken hier eveneens. Zij organiseren demonstraties, houden lezingen en filmvertoningen. Zij proberen de stemming onder de mensen te beïnvloeden. Zij streven daarbij niet in de eerste plaats naar een werkelijke revolutie, maar eerder naar een gestage verandering in het materieel bestel. Zo beogen zij kennelijk eerder een mogelijke omschakeling van het heersende kapitalisme, hoe socialistisch ook geaard, naar een ander systeem, dat ik volkskapitalisme zou willen noemen. Want het Russisch communisme is in feite tot een volkskapitalisme geworden. De maoïsten zoeken het vooral in het stoken van onrust en het provoceren van rellen en stakingen. Hun doel hierbij is het scheppen van een toestand, waarbij vooral tot nu toe betrekkelijk volgzame mensen zich van hun eigen mogelijkheden bewust zullen worden. Zij nemen aan, dat het ontstaan van een gezagsvacuüm plus een gebrek aan vertrouwen in de nu regerende instanties hen de mogelijkheid zal geven in de plaats van het huidige gezag te treden. Dat degenen, die zij beïnvloeden hierdoor in grote moeilijkheden komen, tot die revolutie een feit is geworden, interesseert hen niet, daar zij uitgaan van de stelling, dat een mens, die in moeilijkheden verkeert, eerst werkelijk kan bewijzen, wat hij waard is.

En wanneer hij met die moeilijkheden niet klaar kan komen, of onder de lasten bezwijkt, heeft hij hiermede alleen maar bewezen, dat hij niets waard is en dus ook niet van belang was.

Ook anarchisten zijn in uw land werkzaam. Maar zoals ik reeds stelde, praten zij zeer veel, om dan opeens ergens in daadkracht uit te barsten. Daarmede is het dan voorlopig weer voorbij. Dat vele opeenvolgende acties gevoerd lijken te worden, is veelal het gevolg van een reeks afzonderlijke groepen, die elk voor zich zo nu en dan eens even actief worden. Een dergelijke groep zou zelfs zover kunnen komen, dat bv. een aanslag gepleegd wordt. Maar of deze nu slaagt of niet, wanneer het gebeurd is, is het met de eigen actie en de eigen initiatieven van een dergelijke groep voorlopig weer voorbij. Na een dergelijke grote actie kan het zelfs een jaar of meer duren, voor de leden van een groep elkander weer tot iets nieuws weten op te zwepen. In uw land blijken de anarchisch ingestelde groepen zich veelal door anderen te laten leiden. Opvallend is in deze tijd, dat juist dergelijke groepen zich veelal laten betrekken in door anderen geplande acties, voornamelijk acties van Moskou- en Pekinggroepen. Dit geldt hier, maar ook elders, tot in de Usa toe. De openlijke conflicten, die door het optreden van dergelijke groepen tot nu toe zijn ontstaan, vormen in wezen voor het establishment nog geen probleem. Het optreden van deze groepen is dan voorlopig eerder lastig dan ernstig voor de heersende kasten.

Wat ernstiger is: het denken van de mensen is door deze conflicten aan het veranderen. Linkse mensen infiltreren in rechtse organisaties, rechts denkenden infiltreren linkse organisaties en doen de plannen van dergelijke groepen in het honderd lopen. Hierdoor ontstaan toenemende verwarringen, daar voor de buitenstaander alle richtingen onbekwaam en onbetrouwbaar lijken. In zowel politie als leger zijn zowel uiterst rechtse als uiterst linkse elementen aanwezig, die elkanders pogingen frustreren. In legers dringen linkse elementen binnen en saboteren alle pogingen om de oude orde en de oude vorm van gezag te handhaven. Wat voert tot steeds krampachtiger maatregelen van de gezaghebbers. De ontstane situatie betekent voor vele mensen de drang om zelf ook eens iets te doen. Zonder besef van de achtergronden reageert men gewelddadiger en is bereid om desnoods iemand dood te slaan of te schieten in gevallen, waarin men vroeger met een protest volstond. Nu is men in uw land niet zo radicaal van aanleg. Ik kan mij nog niet voorstellen, dat een aanslag op de Jong zou worden gepleegd, of dat men Luns werkelijk zou ontvoeren. Waarbij ik wil aantekenen, dat de ontvoering van Luns voor de ontvoerders bepaaldelijk onaangenaam zou zijn.

In vele landen zijn de reacties echter extremer. Extreem denken en de behoefte persoonlijk iets te doen, tellen meer, naarmate men in een land leeft, waarin de verschillen tussen onderlaag en bovenlaag groter is. Uiterst linkse en uiterst rechtse groepen kunnen vooral hier vat krijgen op het gebeuren. U kunt dus wel nagaan, waar deze werkingen de grootste invloed zullen hebben. Sterke conflicten tussen uiterst links en extreemrechts kunt u vooral in nieuwe staatjes verwachten, zoals in Afrika. In dergelijke staatjes is een nieuw gezag gevormd, dat zichzelf onmiddellijk tot bovenlaag heeft geproclameerd en daarop eerst eens voor zichzelf aan het zorgen is gegaan. Mogelijk had men zeer ideële bedoelingen, maar het gevolg is toch geweest, dat er een kaste ontstond, die ver boven alle andere burgers kwam te staan in welvaart en macht. De grote onderlaag bestaat uit mensen, die weinig of niets hebben, maar wel met voor hen nieuwe vormen van weelde worden geconfronteerd. Deze onderlaag is er vaak zo slecht aan toe, dat men bereid is geweld te plegen, om desnoods voor een dag extra eten te verwerven. Overal op de wereld zijn vele soorten agitators werkzaam. Het is duidelijk, dat zij in dergelijke gebieden een zeer vruchtbaar terrein vinden voor elke agitatie.

Ook naar rechts. De machthebbers beseffen de toestand en dit heeft gevolgen. Het blijkt dan ook, dat vele staatjes er voor hun middelen zeer zwaarbewapende en goed van alles voorzienne, perfect getrainde legers op na houden. De leiding ligt veelal in handen van Europeanen of Amerikanen dan wel van mensen, die in Europa, Amerika of Rusland een militaire opleiding hebben ontvangen. Zelfs Castro leidt bepaalde negers op voor politietaken enz. Ook in Z. Amerika is het verschil tussen onderlaag en bovenlaag zeer groot. Het paternalistisch ingestelde gezag, dat de heersende kaste lange tijd de mogelijkheid gaf, alles naar eigen inzicht en volgens

eigen belangen te regelen, is echter vaak wat sleets geworden en verliest in toenemende mate het vertrouwen van de gewone man. Dit voert tot revoluties en het optreden van guerillero's.

Zoekt men naar de oorzaak van het snel wassende verzet tegen de bestaande maatschappij, dan zal men, naar ik meen, in de eerste plaats aandacht moeten hebben voor het algemeen falen van het landbouwbeleid. De boeren hebben het steeds arm gehad, maar naarmate hun meesters verder van hen af komen te staan, worden hun lasten zwaarder. Zij zien in de laatste tijd vaak geen kans meer redelijk verder te leven. Hierdoor is een trek naar de steden ontstaan en daarmee ontstond voor de arme trekkers een nieuwe reeks van problemen, die ontaardde in een vorm van groepsafhankelijkheid. Agitatoren nemen de plaats in, die men vroeger voor de heer, de bezitter van het land, inruimde. Het resultaat is een reeks van groepen, die zich op allerhande wijze tegen de bestaande situatie verzetten en daarbij roof en moord zeker niet meer schuwen. Zeer zeker zijn velen bereid eenieder te doden, gerechtvaardigd of niet, wanneer hierdoor de mogelijkheid schijnt te bestaan enige verandering in de bestaande situatie te brengen.

Het verzet van de hopelozen werd steeds sterker, maar was meestal slecht of niet georganiseerd. Dit maakte de positie van machtshandhavende organen als het leger sterker en bracht hen tot een steeds krachtadiger optreden. Het gevolg is, dat in vele staten in feite van militaire dictatuur gesproken kan worden. De actieve tegenstanders zijn vaak middelgrote of kleine groepen, die in de wildernis als guarilla's opereren en trachten medestanders te vinden onder de bevolking door hen op te leiden. Zij boeken slechts zeer beperkte resultaten, omdat juist degenen, die op het land bleven, daar, meestal nog een schamel, maar voor hen bevredigend bestaan kunnen voeren, en daarom bang zijn, alles wat zij nog bezitten, te verliezen, wanneer zij aan opstandelingen hulp zouden geven. In de steden werken eveneens verzetsgroepen als bv. de tupamaros. Dezen kunnen op veel meer succes rekenen, daar de arme bevolking van de steden vaak de wanhoop nabij is. Ook zij zijn niet slechts actief in geweld, maar proberen de mensen op te voeden tot een nieuwe benadering van staat, kerk en gezag.

De moeilijkheden in de Usa zijn van enigszins andere aard. Zeer belangrijk is hierbij de doorbraak in de ghettomentaliteit van de negers. Men is niet meer blij dat men mag wonen en werken, maar voelt zich beledigd, wanneer men als anders en minder bekwaam of minder waardig dan blanken wordt beschouwd. Uiterst linkse en rechtse negerorganisaties treden op. Wanneer er voor blanken een John Birch-society is, zo hebben de negers een geheimzinnige zwarte K.K.K. die zeer militant optreedt en heel wat erger is dan bv. de Zwarte Panters. Ook hier zijn agitatoren werkzaam. Onder de jeugd is hierdoor in vele gevallen een sluimerend verzet tegen de maatschappij wakker geroepen en ook onder die jeugd is sprake van agitatie door verschillende groepen. Vergis u niet: het merendeel van de Amerikaanse jeugd bestaat uit ijverige jongelieden, die werkelijk ernstig willen studeren om zo snel mogelijk hun plaats binnen het establishment in te kunnen nemen, veel te kunnen verdienen en zo de beschikking te krijgen over een eigen auto, een vrouw, een ijskast, een huis en een paar kinderen - en dat in deze volgorde.

Ook onder hen zijn revolutionairen, die in het besef van de beperkte mogelijkheden, die voor hen openslaan, bereid zijn om - meestal linksgericht - zich tegen de bestaande orde te verzetten. Anderen zien geheel geen mogelijkheden meer om zichzelf te zijn en iets te bereiken. Zij komen terecht bij de flowerpeople en dergelijke groepen. Anderen reageren meer rechts in de hoop hierdoor de voor een latere carrière noodzakelijke contacten te leggen. Zij behoren tot groepen, die bv. gewelddadig optreden tegen negers en minderheidsgroepen - zij staan achter Nixon, de oorlog en het gebruiken van geweld. Wanneer zij geen uitweg zien, vormen zij eveneens groepen, die echter geweldpleging zien als het middel om hun belangrijkheid aan een maatschappij, die hen kennelijk niet zo hard nodig had, te tonen. Het werkelijke gevaar schuilt echter niet bij dergelijke kleine groepen. In vele staten zijn gewone mannen en vrouwen zich gaan bewapenen om, wanneer de negers brutaal worden of de jongeren te brutaal, in staat te zijn met hen af te rekenen.

Een ingrijpen van dergelijke groepen zou de gehele rechtsorde in korte tijd omver kunnen werpen en de maatschappij terug kunnen zetten naar een bestaan van "eet of wordt gegeten".

In Canada zien wij soortgelijke ontwikkelingen, al ziet het er op het eerste gezicht uit, of hier voornamelijk een taalstrijd woedt. In feite is ook hier sprake van een klassenstrijd, gevoerd tussen industrie en landbouwers, waarbij agitatie van buitenaf grote invloed heeft op de werkwijzen en resultaten van de verschillende groepen. De franstaligen zijn vaak landbouwers, die langere tijd in een bepaald gebied gevestigd waren, of behoren tot een gebied, waarin voornamelijk oudere verbruiksindustrieën gevestigd zijn. De engelstaligen werken voornamelijk in de nieuwe zware industrieën, omvatten de meeste grote ondernemers en daarnaast boeren, die veel minder dan de franstaligen streekgebonden zijn. Deze boeren zijn bereid om, wanneer hun bedrijf geen mogelijkheden tot verdere winsten meer biedt, hun farm te verlaten en eenvoudig elders, waar meer kansen op winst bestaan, een nieuw bedrijf te vestigen. Er zijn dus grote verschillen in mentaliteit en daarnaast - al tellen de franstaligen zeker vele intellectuelen, die ook in het bestuursapparaat een plaats vinden - een strijd tussen armeren en rijkeren. De franstaligen blijken daarbij bovendien veel sterker dan de engelstaligen op een emotioneel beroep te reageren en fanatieker te zijn.

Hiervan wordt misbruik gemaakt door zowel extreemlinkse als extreemrechtse groepen. De rechtsen streven naar een onverbreekelijke eenheid van de staat met een sterk gezag en een superioriteit van eigen ras, de linksen juist naar een verval van de staatseenheid. Links heeft behoefte aan een verdeeldheid, waardoor het onder meer mogelijk wordt dat de invloed van de arbeiders in de industrie, die tamelijk zwak is, versterkt kan worden enz., zodat men kan komen tot een volksgezag, dat het weer mogelijk maakt een soort linkse revolutie tot stand te brengen op het Amerikaanse vasteland vlak bij de Usa. Dit verklaart ook de wijze, waarop communistische landen zich met deze strijd bezighouden. Ik zou verder kunnen gaan met dergelijke voorbeelden, maar wil volstaan met de opmerking, dat vreemd genoeg zowel extreemlinks als extreemrechts niets na schijnen te laten wat zou kunnen voeren tot een gewelddadig treffen. Zij zijn het steeds weer, die geweld en conflicten stimuleren, ook al maken zij vaak de benen zodra het ernst wordt.

Wij spraken nog niet over een van de belangrijkste groepen: de middenmoot. Deze is traag. Deze middenmoot van de bevolking is niet voor of tegen het bestaande gezag - al suggereren degenen, die de macht hebben of begeren, vaak anders. Zij bestaat in feite uit mensen, die vooral op hun rust gesteld zijn. Over de gehele wereld, tot zelfs in Vietnam toe - waar voortdurend geweld en oorlog heersen - treft men grote groepen mensen aan, die in feite redeneren: wanneer ik het nu maar kan redden en mijn gang kan gaan, zal ik mij niet druk maken over al die dingen. Deze mensen vormen een meerderheid en vormen, wanneer het er oopaan gaat komen, waarschijnlijk het grootste gevaar, omdat zij, wanneer zij eenmaal tot reageren gedwongen worden, volkomen onredelijk en onoverlegd reageren. Links en rechts vormen kleine, zeer actieve groepen, die weten wat zij willen, die veel bereiken kunnen, maar die maar zelden de massa mee krijgen. Je zou kunnen zeggen, dat zij steeds maar schaatsen op dun ijs boven de diepe vijver, die het werkelijke volk, de massa, is. Maar er komt soms een ogenblik, waarop die massa wakker schrikt en nijdig is. Dan kiest zij meestal geen partij, maar reageert: wanneer iemand onze rust verstoort, of het nu de politie is, de marine, de marechaussee of nozempjes, vetkuifjes of damslapers, of wie dan ook, dan vraag ik niet waarom, of hoe. Wie aan mij komt, sla ik neer.

En wat geen anarchist kan bereiken en voor geen kolonelsregime mogelijk is, ja, wat zelfs een voortdurende revolutie niet waar kan maken, wordt mogelijk wanneer de woede is opgewekt van deze zwijgende meerderheid. Op het ogenblik dat de massa ergens werkelijk genoeg van krijgt, hoe dan ook, zal zij zonder verder oordeel of enige beperking agressief worden. Zij vernietigt dan de gehele gezagssamenhang en desnoods het gehele establishment en alle industrie, zonder daarvoor ook maar iets in de plaats te willen stellen. De massa werpt dan alle mooie betogen van rechts en alle ideologieën van links opzij in een wanhopig catch as catch can en dit laatste zeker niet volgens de termen van een NVSH.

Indien u zich dus met het actuele gebeuren bezig wilt houden, zou ik u moeten raden vooral te letten op het gedrag van die stille massa, ook al hoort men daarvan slechts betrekkelijk weinig. Vergelijk die massa met de mensen, die als uit het niet opeens tevoorschijn komen bij brand, ongeluk of vechtpartij: mensen, die zelf weinig of niets doen, maar opeens, zonder dat je weet hoe of waarom, proberen in te grijpen of eenvoudigweg verdwijnen. Want het is die massa, die van grote invloed zal zijn op het gebeuren van de komende periode.

Zelfs in een land als Rusland, waar men schijnbaar toch alles geheel in handen geeft, begint juist het gedrag van niet-partijleden, die toch werkelijk niet opstandig zijn, meer en meer gewicht in de schaal te leggen. De massa mort. Waarschijnlijk, omdat zij meent, dat de kool voor de soep te duur is en de kwaliteit van bepaalde artikelen te slecht voor de hoge kostprijs. Dergelijke kleinigheden hebben gevoerd tot kleine demonstraties. Omdat dit demonstraties zijn, die zo maar plaats vinden, waarbij men geen leiders of opzet kan aantonen, is hiertegen weinig te doen. Niet voor niets hebben de bladen van de konsommol en zelfs de Prawda zelf aanvallen gedaan op slechte producten, fouten in het verdeel apparaat e.d. Dit is in feite een poging van het gezag, van de partij, om het protest van de massa over te nemen en zo die massa aan zich te binden. En u kunt er wel van overtuigd zijn, dat, wanneer in een absoluut geregeerde staat men tot dergelijke methoden zijn, toevlucht neemt, de pressie enorm moet zijn.

Zo reageert de massa in Rusland. Maar denkt u, dat de massa in Nederland een dergelijke reactie niet zou tonen, wanneer zij voelt, dat haar belangen op het spel staan. Of dat de zaken elders anders zouden liggen? Hoe de massa in uw land tot reageren zal komen, is betrekkelijk eenvoudig te beredeneren: Links wil in uw land de sociale voorzieningen steeds uitbreiden. Rechts wil voor alles de bestaande winsten en winstmogelijkheden blijven handhaven. De massa zit tussen deze groepen in de klem. Maar de gewone man is door vele sociale voorzieningen niet bepaald geporteerde, terwijl hij zich er al evenmin iets aantrekt van de vraag, of er bij anderen nu wel of niet winst zal worden gemaakt. De gewone man wil alleen maar zo rustig en zo goed mogelijk leven. Maar in uw land zijn beide groepen sterk in de regering vertegenwoordigd. Beide groepen willen invloed op de kiezer krijgen en behouden. Nu is Nederland een wat eigenaardige democratie, waarbij links en rechts afspraken maken, die er vaak op neer komen, dat links zijn sociale zin krijgt, wanneer rechts maar de kans krijgt om eigen winsten veilig te stellen.

Hierdoor geeft de staat steeds meer uit en kunnen grote ondernemers de lasten, die zij moeten dragen, in grote mate, middels prijsverhogingen, op het publiek afwentelen. Om dit iets minder opvallend te maken, bedrijft men bij u een z.g. deficitfinanciering. Het werkelijk deficit in het komende jaar, volledig berekend en geteld boven de reeds officieel geschatte tekorten, zal zelfs tot 5 milliard kunnen bedragen. Men kan dit mogelijk lenen, maar op de duur zal het geld tóch ergens vandaan moeten komen, dus draait men de belastingschroef weer een slagje verder aan. Nu kun je een citroen werkelijk geheel uitpersen, tot er geen druppel sap meer inzit. Maar de belastingbetaler kun je alleen uit blijven persen, tot hij ontdekt, dat hij te sterk onder druk staat. Een punt, dat in Nederland bijna bereikt lijkt te zijn.

Mensen, die niets voelen voor vakbonden, de dominee en de pastoor maar wat aan laten kletsen en zelfs niet begrijpen, waarover de politici zich zo druk maken, bereiken een punt, waarop zij tegen de gehele maatschappij gaan zeggen: "Ik neem het niet meer". De BTW verhogen, waggeltaks enz. kunnen deze mensen werkelijk niet veel schelen. Maar zij redeneren: wanneer alles 5 % omhoog gaat, willen wij 6% meer ontvangen voor ons werk. Wat weer kan betekenen, dat de kapitalisten de nek gebroken dreigt te worden, zover het hun beleggingen in Nederland betreft. En daardoor zijn het de kleine kapitalisten, die helaas het eerste het loodje leggen, terwijl de groteren hun kapitaal zoveel mogelijk uit het land terug gaan trekken. Wat betekent, dat een mogelijk noodzakelijke verruiming van werkgelegenheid voornamelijk neer zal komen op een grote vraag naar werkelozen, die als papierprikkers de grote steden doorkruisen om de rommel op te ruimen. Wat dan weer uit zal lopen op heel wat verstoringen van de openbare orde en een aantal mensen die eenvoudig nemen, wat zij niet meer kunnen verdienen.

Meen niet, dat de handhaving van de openbare orde dan een eenvoudige zaak van macht en geweld zal worden. De meeste mensen hebben reeds nu genoeg van de wijze, waarop de politie soms op meent te moeten treden. Aan de andere kant hebben zij meer dan genoeg van rellenochoppers en ultra-links gedoe. Iets, wat de overheid althans schijnt in te zien, want zij voert reeds enige tijd een actie om haar gezaghandhavende organen in de ogen van het publiek een wat sympathieker beeld te verschaffen. De gewone burger zal dan ook geneigd zijn met zijn soortgenoten mee te doen, hen tegen ingrijpen van overheidswege te beschermen en, zo het te erg wordt, met geweld links en rechts, politie en rellenmakers gezamenlijk op een en dezelfde hoop te vegen. Wat onaangename gevolgen zal hebben.

Ik geef u een predictie: Wanneer er op of rond 1 februari sprake is van een gemiddelde en redelijk algemene prijsstijging die rond 2 à 3 % bedraagt, zullen voor augustus overal eisen tot loonsverhoging op tafel worden gelegd, die een feitelijke verhoging van loonkosten met 7% betekenen onder de huidige regeling. Zou de regering tegen dit laatste willen ingrijpen, dan zou dit betekenen, dat u het een tijd lang wel zonder gas, licht, water en andere openbare voorzieningen zult moeten stellen, terwijl de productie overal eveneens enige tijd stil komt te liggen. Een dergelijke toestand zal niet alleen in Nederland mogelijk zijn, want in een zelfde dilemma tussen winstbescherming en kostenhandhaving bij de regering bevindt men zich ook in bv. West Duitsland. Ook hier heeft men te maken met een massa, die aan een zekere overdaad gewend is en niet bereid is de behoeften, die men haar heeft aangepraat opeens terzijde te stellen. Daarvoor is geld nodig. Wanneer blijkt, dat zij deze middelen niet meer kunnen krijgen langs de normale wegen, zullen zij ook daar naar andere wegen zoeken, dan wel met stakingen en geweld druk op regering en bedrijfsleven willen uitoeffenen. Trouwens, in de laatste tijd zijn ook in Duitsland vele wilde stakingen geweest. Ook hier blijkt steeds weer, dat men hogere lonen eist, omdat men bij een verzwaring van lasten niet bereid is zelf de rekening te voldoen. Zo ook elders met als gevolg, dat bijna alle westerse landen zich in een loon- en prijs-spiraal bevinden en zo een steeds verdergaande inflatie beleven.

In ieder geval gaat het economisch niet best. En dat betekent, dat er natuurlijk overal sterke mannen klaar staan om orde op zaken te gaan stellen. Maar de vraag is of sterke mannen nog iets uit kunnen richten wanneer men te ver moet gaan met de voorbeelden die men stellen moet. Volgens de laatste ontwikkelingen is dit niet waarschijnlijk. Waarom dacht u dat het Griekse kolonelsbewind de laatste tijd al het mogelijk doet om intern en internationaal het burgerlijk politiek aanschijn te tonen? Want men tracht daar, ook tegenover de eigen burgers, vooral de schijn van een werkelijk democratisch bewind te wekken. Het is duidelijk dat deze verandering, die betekent dat men zelfs bepaalde praktijken veel meer dan voorheen, in het geheim moet volbrengen, niet genomen wordt, omdat het volk zo tevreden is. Stille weerstand, lijdelijk verzet hoopt men hierdoor te voorkomen en gelijktijdig eigen macht te handhaven. De periode van lijdelijk verzet in dictatoriaal geregeerde landen zou ook wel eens vlak bij kunnen zijn. Elders zullen links en recht elkander bestrijden en met mooie argumenten om de oren slaan. Maar wanneer er beslissingen moeten vallen, zal de massa het meest in te brengen hebben, want de massa is bereid toe te kijken, hoe beide partijen elkaar desnoods afslachten, maar is niet zinnens enig offer voor de ene of andere partij te brengen.

Soms denk ik, dat links en rechts eigenlijk alleen maar mooie woorden zijn die aanduiden, dat er nog mensen bestaan, die bereid zijn te vechten voor een doel, dat groter is dan zichzelf. Maar daarom mogen wij nog niet over het hoofd zien, dat er heel veel mensen op de wereld zijn, wier doel alleen bij hen zelf ligt. De komende tijd zal u enkele aardige en vreemde voorbeelden geven van hetgeen ik hiermede bedoel. Soms brengt zo iets ongelukken met zich. Ik denk aan een stad in Italië, die al maandenlang in opstand is. Toch is er geen sprake van politiek verweer. Er is eenvoudig sprake van een volksofstand door mensen die de welvaart en werkgelegenheid die aan een districthoofdstad zijn, verbonden waren, niet wensen te missen. Zij bezaten een zekerheid die zij door dit regeringsbesluit opeens verloren hebben. Het gevolg is dat zij voor geen rede meer vatbaar zijn. Dergelijke dingen zouden ook wel eens elders plaats kunnen vinden, zij het om andere redenen.

Dit alles heeft ook bepaalde geestelijke gevolgen. Zoals u wel zult weten, heeft iemand die zelfzuchtig is, de neiging zich van alles wat hem storen of schaden kan, te isoleren. In deze dagen betekent dit veelal ook een steeds verder schrijdend persoonlijk isolement, dat weer tot een psychische crisis kan voeren. Zodoende ontstaat er bij heel wat mensen een gebrek aan communicatie, een gebrek aan inkomende beleving en erkenning. Vele mensen zijn in deze dagen eenzaam tussen de mensen. U zult ook weten dat een opeens verbreken van een degelijk isolement kan voeren tot een reeks reacties die niet meer beheerst kunnen worden. De mens handelt dan grotendeels instinctief. In paniek zal zo iemand dan trachten zijn rust terug te vinden en niet beseffen wie en wat hij in dit pogen opoffert. Geestelijk gezien zijn dergelijke mensen er bij de overgang veel erger aan toe dan de zwaarste slachtoffers van de laatste wereldoorlog. Al kan men in dit verband natuurlijk zich wijden aan links of rechts dan wel bv. aan een vernieuwing van de godsdienst - waarover wij overigens reeds tien jaren geleden hebben gesproken - maar het enige van belang in geestelijk opzicht is, dat de mensen komen tot een binding, die verder reikt dan de eigen kring of de eigen persoonlijkheid.

Wij in de sferen menen hiervoor diverse mogelijkheden gevonden te hebben. Een natuurramp bv. kan een enorm gevoel van saamhorigheid doen ontstaan tussen de slachtoffers, en zelfs een periode van grote luchtverontreinigingen kan mensen met elkaar in contact brengen, mensen die anders nooit met elkaar gesproken zouden hebben, al wonen zij ook jarenlang naast elkaar. Juist bij dergelijke toestanden schrikken vele mensen wakker en beseffen hun belangrijkheid voor de ander, maar vooral ook de eigen waarde en belangrijkheid van de ander. Een geestelijke bevrijding, een vernieuwing van het leven kan hieruit voortvloeien. Dergelijke dingen kun je zelden doen bij mensen, die werkelijk oprecht uiterst links of rechts streven. Beiden zijn immers op een dogmatische en eenzijdige wijze voortdurend in contact met de wereld en zullen elkander in nood wel erkennen en helpen, maar geen blijvend begrip voor de ander op kunnen brengen door het verschil in stellingen en denkwijzen. Ook rechts zoekt naar een voortdurend contact met de wereld, waarbij in feite naar een zekere beheersing van en macht over anderen wordt gestreefd. Ook dit streven is zodanig ingevreten in de persoonlijkheid, dat een erkennen van anderen op grond van gezamenlijke mogelijkheden en noden slechts tijdelijk de drang tot heersen wegvaagt.

Het door mij geschetste is voornamelijk mogelijk met leden van de middenmoot. Toch dient u te beseffen, dat het stelling nemen en zich bezighouden met ontwikkelingen elders, buiten eigen bereik en directe mogelijkheid tot beleven en ingrijpen in dit verband van weinig of geen belang is. Wanneer men bv. een Henri Dunant II bij elkaar bedelt, zegt het feit, dat de gelden er komen, niets over de waarde of het begrip en de contactmogelijkheden van de gevers. Dit zegt niets over een verbreken van een persoonlijk isolement. Maar wanneer een gehele straat besluit zich tegen een beslissing van de gemeente te verzetten, waarbij de mensen bij elkaar komen en gezamenlijk overleggen wat zij kunnen gaan doen, dan is dat een verbreking, tijdelijk of blijvend. Een voorbeeld hiervan is het resultaat in persoonlijke contacten, dat voortkwam uit de buurtraden in Rotterdam en dergelijke raden, die in probleembuurtten in den Haag eveneens langzaam ontstaan. In den Haag is het trouwens een sportieve zaak ook: het is een wedloop. Het gaat erom of de buurtraden voldoende georganiseerd zullen zijn en wat te doen, voor de gemeente de gehele buurt gesloopt heeft. Voor ons betekent dit, dat met een pressie die de belangen van de middengroep raakt, een contact kan worden bewerkstelligd, dat ook de opname van contact na de overgang vergemakkelijkt. Waarbij zowel linkse als rechtse aspecten dienstig kunnen zijn, zolang zij geen dogmatische benadering veroorzaken.

Ook voor de maatschappij is dit vaak belangrijk. Jongeren, die zich van de maatschappij hadden verwijderd, hebben door hun optreden waarschijnlijk heel wat meer tot stand gebracht, dan zijzelf beseffen. Niet dat zijzelf iets bereikten, maar zij hebben de menigte gewezen op fouten, die hen hinderen en zo acties veroorzaakt, die veel verder reiken dan de eigen invloed van de jongeren. Steeds weer blijkt de middenmoot te reageren op het ogenblik, dat zij beseft, dat er met haar belangen geen of zeer weinig rekening wordt gehouden, zodat eigen kleine veilige kring bedreigd wordt. Toch staan deze jongeren verder praktisch buiten de ontwikkelingen.

Wanneer kabouters de een of andere lieve actie voeren, is de werking beperkt, tenzij de mensen inzien, dat er inderdaad sprake is van een bestaand gevaar of een dreigende schade. Dan echter zullen de mensen er ook zelf iets aan gaan doen. Voorbeeld: het probleem van tegels op kinderspeelplaatsen, dat werd aangesneden door de kabouters, terwijl de landelijke actie werd opgezet door ouders, die zich van het gevaar bewust geworden waren. Er ontstond een binding tussen ouders, die een werkelijke invloed had op beleidsvragen, hoe beperkt dan ook. Wanneer mensen een dergelijke binding bv. binnen een bedrijf vinden, zullen zij gezamenlijk ook ageren tegen elke gevaar voor het bedrijf zelf en niet alleen maar aan hun eigen kleine belangen gaan denken, omdat zij de verbondenheid met het bedrijf ervaren als iets, wat meer is dan een gezamenlijke actie van arbeiders. Bedrijven met een sterk personeelsverloop zullen echter ontdekken, dat de werkers ten hoogste gezamenlijk willen staken en dan nog vaak, omdat zij hiertoe worden bewogen door bepaalde agitatoren.

Een kerk die bedreigd wordt, zal ontdekken, dat vele van de werkelijk gelovige lidmaten eerst nu elkaar beter leren kennen, omdat zij elkaar ervaren als medestanders. Wat overblijft is, ongeacht verdere resultaten, altijd een gemeente, die een veel hechtere samenhang heeft, een groep, waarin de leden veel meer belangstelling voor elkanders wel en wee aan de dag gaan leggen. Zonder het te bedoelen geven de gelovigen vaak op deze wijze zowel aan hun kerk als aan hun geloof een geheel nieuwe inhoud. Ik meen daarom terecht te kunnen stellen, dat alle extreme groepen, die werken vanuit een vorm van dogmatisme, of zij nu links of recht gericht zijn, nooit werkelijk iets tot stand kunnen brengen. Maar zij kunnen de middenmoot wel bewust maken van haar mogelijkheden en noden. Gemeenschapszin en contacten - die geestelijk van zo groot belang zijn - komen voort uit dergelijke stimuli, die er uiteindelijk in slagen de massa in beweging te brengen.

Het onmiddellijk reageren op feiten, in plaats van een stoer werken volgens theorieën is van groot belang voor het snel verkrijgen van resultaten, maar maakt ook na de dood een aanpassing aan de in den sfeer heersende omstandigheden eenvoudiger en schept zo de mogelijkheid tot snellere en ook meer harmonische bewustwording. Materiële ontwikkelingen en geestelijke mogelijkheden blijken voor de mens steeds weer zeer nauw verbonden. Daarom zijn gebeurtenissen en ontwikkelingen op aarde ook vanuit ons standpunt zeer belangrijk. En daarmee heb ik het voornaamste, naar ik meen, wel gezegd. Indien u zelf in dit verband nog iets te berde wilt brengen, kunt u dit nu doen.

Vraag: Bedoelt u met kabouters de anarchistische groepen?

Antwoord: Kabouters zijn eigenlijk geen zuivere anarchisten daar zij in hun benadering van de maatschappij niet in de eerste plaats streven naar vernietiging van alle gezag of een gewelddadige oplossing, maar eerder streven naar het etaleren van bestaande fouten. Gezien hun verdere structuur zou ik hen eerder als syndicalisten beschouwen. In geen geval kan men alles wat zij doen, beschouwen als een uiting van zuiver anarchisme, al zijn er onder hen wel anarchisten tegenwoordig.

Vraag: Staat het Midden-Oosten hiermede in verband?

Antwoord: In zoverre, dat er van een strijd tussen een linkse groep staten en een rechtse groep staten om de invloed in het Midden-Oosten gesproken kan worden. Zowel Arabieren als Israëli's krijgen verder in toenemende mate last van extreme elementen naar rechts en links in eigen gelederen, die het vinden van een oplossing of het voeren van een strijd met daadwerkelijke steun van allen, onmogelijk dreigen te maken. Voorbeeld: de splitsingen in de Palestijnse beweging.

Vraag: Zal de houding van de massa voeren tot een omverwerping van het establishment?

Antwoord: Niet direct, daar de massa in feite alleen eigen zekerheid en voordeel beoogt. Een omverwerpen wordt eerst mogelijk wanneer de massa onbeheerst en gevoelsmatig gaat reageren. Dan echter zal hetgeen zij doet, zich onttrekken aan elke beheersing en zal haar houding niet meer overzien kunnen worden middels een redelijke benadering.

Men kan zelfs niet met zekerheid zeggen, wanneer een dergelijke reactie zal beginnen en waartoe zij zal voeren. Vergelijkend: denk aan de uitwerking van de eis, die de havenwerkers stelden voor f 400 extra uitkering. Dat anderen een dergelijke eis gingen stellen, was onredelijk. Maar men kon moeilijk weigeren en zelfs de regering moest haar personeel een soortgelijke uitkering toezeggen. Vergeet niet, dat de massa machtig is, daar zij het is, die zich zal moeten laten regeren, wil er een regering en een systeem mogelijk zijn. Elke gevormde en gerichte maatschappij kan alleen bestaan, dankzij de ongevormde massa, die zich aanpast aan het systeem en zich houden wil aan de gestelde regels.

Vraag: Is er dan toch nog een voorspelbaar perspectief?

Antwoord: Alleen in grote lijnen.

1971: Grote economische moeilijkheden op elk terrein en in vele landen.

1972: Chaos in de handel en ineenstorting van vele bedrijven. Regeringen nemen bedrijven tijdelijk over, omdat er wel orders in portefeuille zijn, maar geen gelden. Op deze wijze tracht zij de werkgelegenheid te handhaven.

1973: Vele bedrijven moeten desondanks sluiten, crisis, werkloosheid. De mogelijkheid pressie op werkgevers uit te oefenen valt hiermede grotendeels weg. Dit voert tot daadwerkelijke gewelddaden door mensen, die nooit anders hebben geweten, als dat je dit ongestraft kon doen. Algemeen geweld. Mede hierdoor zouden gewelddadigheden op internationaal vlak gefrustreerd kunnen worden of geheel voorkomen kunnen worden.

Er volgt een tijd, waarin de mensen vaak radeloos zijn. Buurtschappen en dergelijke kleine groepen vormen zich, de onderlinge afhankelijkheid van de mensen neemt toe, de coöperatieve gedachte wint steeds meer veld. Men leert hutje bij mutje te doen en komt zo tot nieuwe menselijke relaties, waarbij op de duur de samenwerking meer gaat tellen dan de stoffelijke rijkdommen, die eraan verbonden kunnen zijn. Een omzwaai dus van het materialisme, dat op het ogenblik onder allerhande geestelijke en ideële vlaggen de wereld beheerst.

Voor ik eindig wil ik nog iets herhalen dat u reeds eerder hebt gehoord: materiële ontwikkelingen zijn voor u uitermate belangrijk, want uw geestelijk leven en voorstellingsvermogen wordt voor een groot deel bepaald door dingen, die uiterlijk gebeuren. Er zijn in de wereld maar heel weinig mensen, die zich in zichzelf terug kunnen trekken en toch geestelijk, en zich van het uiterlijke bewust, kunnen leven. Begrip voor stoffelijke gebeurtenissen en ontwikkelingen schept bij u ook een beter besef van de eigen geestelijke en mentale ontwikkelingen. Welke erkenning het u mogelijk maakt ook later, in het geestelijk bestaan onmiddellijk bewuster en vrijer te gaan leven. Er is dus geen verschil te maken tussen een geestelijk en een materieel onderwerp. U kunt in dit verband hoogstens een onderscheid maken tussen onderwerpen, die u wel en die u niet interesseren.

Ik heb mijn best gedaan u belangrijke punten begrijpelijk voor te leggen. Zou ik toch gefaald hebben, zo bied ik u mijn verontschuldiging aan.

Goedenavond.

BOVEN EN BENEDEN

Goedenavond, vrienden.

Er rest ons nog maar weinig tijd. Dus heeft men mij er opaf gestuurd onder het motto: jij praat graag veel. Er is vanavond heel veel gezegd over links en rechts. Je zou daarom er goed aan kunnen doen eens te spreken over boven en beneden.

Menige mens wijst eerbiedig naar boven omdat daar, volgens hem, God zetelt. Ik zou dat kunnen aanvaarden, wanneer zij zich bezighielden met de vraag, of goden soms kosmonauten waren.

Maar men spreekt over Eén God. Waar Hij precies zit, schijnt niemand te weten, maar Hij schijnt er te zijn. De mensen hebben het zich dus maar gemakkelijk gemaakt en stellen: boven is God, beneden is de duivel. Daarbij schijnen zij nog te menen, dat de duivel even sterk of bijna zo sterk is als die God, want de duivel worstelt voortdurend met God om een ziel. De gebiedsverhoudingen schijnen echter anders te liggen: wanneer de duivel werkelijk zijn gebied alleen binnen in de aarde heeft, zal er aan de ingang van een hel wel spoedig een bordje komen te staan met als opschrift: Gesloten, overvol.

Vele mensen schijnen er prijs op te stellen, vaste grond onder de voeten te houden. Zij gunnen dit anderen kennelijk ook, want zij wensen die anderen voortdurend naar de hel. Maar ondertussen helpen zij de anderen snel naar de maan. En de maan is boven, dus in de richting van God. Misschien wordt u duidelijk, waarom ik vooral de godsdienstige mens vaak niet geheel kan volgen. Maar ja.

Ik vraag mij altijd weer af of de mensen, die beweren dat hogere sferen boven gelegen zijn en alle lagere sferen beneden, wel weten, waarover zij het hebben. Zeker is dat volgens een verhaal eens in Babel de mensen een toren wilden bouwen om zo dicht bij God te komen. Zij hadden het daarmee zo druk, dat zij geen tijd meer meenden te hebben om nog te letten op andere mensen en dezen te begrijpen. Er ontstond een taalverwarring, zodat de mensen elkander niet meer konden begrijpen en daardoor ook niet meer samen konden werken. Misschien zijn de mensen, die God boven zoeken op het ogenblik ook met iets dergelijks bezig en willen zij een lift naar de hemel bouwen of zoiets. Ik heb het bouwwerk nog wel niet gezien, maar de taalverwarring is in ieder geval ook nu weer ver gevorderd.

Ik zal u een aardig voorbeeld geven van de misverstanden die kunnen ontstaan. Zoals u weet is een osteophaat iemand, die het geraamte van een mens manipuleert. Een logisch denkende mens kwam hierdoor tot de conclusie, dat een psychopaat iemand moet zijn, die de menselijke psyche manipuleert... Erger is het nog, wanneer meerdere mensen aan een en hetzelfde woord zo verschillende betekenissen toekennen, dat zij met elkaar spreken, maar niet beseffen, waarover de ander het heeft. Ik ben geen analist, maar wil toch wel vastleggen, dat volgens mij de spraakverwarring voor een groot deel voortkomt uit de gewoonte de dingen niet op zich te bezien en te betiteln, maar er verdere definities aan te verbinden als boven, beneden, links, rechts e.d. De meeste mensen schijnen te vergeten, dat links en rechts bepaald worden vanuit het eigen ik, evengoed als boven en beneden. Wanneer je jezelf dus omdraait, veranderen ook de waarderingen, terwijl er aan het wezen van de dingen niets verandert.

Iemand, die uiterst rechts is, zal alle anderen als links beschouwen, wanneer wij dit woord in de nu gangbare en overdrachtelijke zin beschouwen. Omgekeerd zal eenieder, die uiterst links is, alle anderen als rechts beschouwen. Maar daar je nooit op een bepaald punt kunt blijven stilstaan in je ontwikkeling, zal iemand, die uiterst links is, dus in feite steeds meer naar rechts gaan en zal degene, die uiterst rechts is, steeds linkser worden in zijn denken. De botsingen tussen deze uitersten vinden dan ook veelal in het midden plaats, terwijl alle waarden in feite gelijk zijn geworden. Wat dan ook uit de praktijken van beide partijen pleegt te blijken.

Zo zijn er mensen, die beweren, reeds een hoge geest te zijn. Maar als je het hoogst mogelijke bereikt hebt en toch verder leeft, kun je niet verder meer stijgen en zal je dus noodzakelijkerwijs steeds meer afzakken. Hoe hoger je jezelf acht, hoe groter dus de kans is, dat je uiteindelijk beneden te land komt. Voor de mensen, die zich zo beklagen, dat zij zo diep zijn gevallen, is dit hoopvol. Ik roep hen dan ook toe: wees blij hiermede, want dan kun je eindelijk weer eens gaan klauteren. Wat kolder lijkt, al schuilt er wel degelijk een filosofie achter. Maar ik meen, dat je een werkelijke filosofie alleen goed aan den volke kunt verkopen, wanneer je haar kolderiek genoeg voordraagt, omdat alleen dan de meeste mensen te laat begrijpen, wat je werkelijk hebt gezegd om zich er nog over op te winden.

Ik ga uit van het volgende: De mens die vanuit zichzelf begint een richting te bepalen, vergeet vaak, dat hij zich in de eerste plaats dan ook moet richten op hetgeen er in hemzelf leeft.

Daar hij echter zich, ondanks de persoonlijke gerichtheid, voortdurend naar buiten toe richt, ziet hij zichzelf verkeerdelijk als richter en rechter voor de wereld. Zo iemand tracht andere mensen te richten volgens zijn eigen gerichtheid, ook wanneer zij ergens anders naar toe willen en oordeelt de mensheid dan aan de hand van zijn eigen bevooroordeeldheid. Iets wat sommige officieren van justitie m.i. op het ogenblik best eens zouden kunnen overwegen, wanneer zij duidelijkheid begeren. En als zij dan toch voor een sekshop blijven staan, kunnen zij misschien gelijktijdig iets gaan doen aan de vergroting van hun zelfkennis, wanneer zij zichzelf daarbij niet als beter of hoger dan anderen beschouwen.

Het lijkt mij, dat vele mensen menen godsdienstig te moeten leven, esoterisch te moeten streven enz., maar in feite alleen maar bezig zijn, voor zich richtingen in de wereld buiten hen te bepalen, zonder ooit te beseffen, dat die richtingen in feite geen enkele zin hebben. Zoals men de richting en plaats van sferen, hemel en hel pleegt vast te stellen. En toch, hoe kan men bepalen, wat de eigenschappen en plaats in de 3-dimensionale wereld is van een bestaan, dat misschien wel 6 dimensies omvat? En indien men dit aanvaardbaar acht, is de volgende vraag: waarom dan richtingen blijven definiëren voor alles, wat buiten de stoffelijke feiten zelf ligt. Het heeft immers geen zin iets links, rechts, boven of beneden te noemen. Men zal slechts de waarden en eigenschappen ervan volgens eigen erkennen zo goed mogelijk moeten registreren. En wat de politiek betreft: er zijn zeker evenveel linkse als rechtse dictators. In het midden schuilen trouwens ook vele dictators, maar die krijgen niet zoveel kansen om op te treden buiten eigen familie.

Neen, er is geen enkele redelijke basis om richting te bepalen in abstracte of geestelijke zaken, tenzij je daarbij geheel uitgaat van jezelf en je er steeds van bewust bent, dat een dergelijke bepaling, nooit iets anders dan de eigen relatie met of reactie op het andere kan betreffen. Je zou volgens mij zelfs nog verder moeten gaan en stellen: daar ik zelf optreed als beoordelaar en vaststeller van gerichtheden, zal ik er goed aan doen mijn eigen houding allereerst te wijzigen, wanneer ik meen, dat de verhoudingen buiten mij gewijzigd moeten worden. De meeste mensen zijn echter zo voortdurend bezig de verhoudingen buiten zich vast te leggen of te wijzigen, dat zij zichzelf niet beseffen of wijzigen en daardoor blijft de toestand steeds weer ongewijzigd. Wat een tamelijk onwijze situatie is, vooral voor mensen, die zichzelf als wijzen beschouwen.

Ik zou dan ook zeggen: wanneer je het gehele a.b.c. van werkelijkheidsbesef in enkele zinsneden wilt samenvatten kan het volgende dienen.

Iemand, die rechts is, wil hetzelfde als iemand die links is, maar alleen op een andere manier. Iemand die links is, probeert steeds weer goed rechts te handelen maar slaagt er zelden in, omdat hij te links is om zonder meer goed rechts te handelen.

Iemand die werkelijk naar het hogere streeft, is iemand, die het lagere in zichzelf heeft erkend en meent daar boven uit te kunnen groeien. Dit lukt zo zelden, dat hij er beter aan zou doen het z.g. lagere zodanig in zijn persoon en leven te integreren, dat het voor hem aanvaardbaar is en innerlijke harmonieën niet meer kan verstoren.

Iemand die werkelijk het kwade wil, is niet iemand die werkelijk het kwade wil voor anderen, maar meestal iemand, die anderen wil straffen voor het feit, dat hij zichzelf niet goed genoeg vindt.

Mensen, die de wereld voortdurend vertellen, wat het goede is, deugen zelf zelden. Naarmate men meer wil bepalen, wat voor een ander goed is, deugt men dus zelf gemeenlijk minder.

Het is misschien zeer ondeugend van mij om op deze wijze over deugd en deugdelijkheid te spreken, maar ik meen, dat er deugdelijke bewijzen aan te voeren zijn voor de feitelijke ondeugdelijkheid van vele zogenaamde deugden. Ik meen zelfs nog verder te kunnen gaan en te mogen stellen dat vele uiterlijk getoonde deugden slechts de vermomming betekenen van

innerlijk bestaande ondeugden en gebreken. De mens, die anderen tot het goede wil dwingen, is zeer waarschijnlijk vooral bang voor het kwade, dat er in hemzelf leeft.

Wanneer ik naar geestelijk leven zoek in uw maatschappelijke maatschappij, ontdek ik, dat zij, die op schappelijke wijze onmaatschappelijk zijn, vaak meer deugen, wat hun deugdzaamheid betreft, en daardoor het goede vaak eerder en beter tot stand brengen dan degenen, die maatschappelijk deugdelijk het deugdzame buiten zich tot stand trachten te brengen. Dit omdat de laatsten verkeerdelijk plegen uit te gaan van eigen deugdzaamheid.

Zo meen ik, dat een mens, die werkelijke vrijheid nastreeft, deze alleen zal kunnen bereiken door vrijelijk eigen gebondenheden te aanvaarden en anderen hun vrijheid te gunnen.

Ik meen, dat iemand, die de waarheid nastreeft, niet in de eerste plaats moet zoeken naar de waarheid, die verborgen ligt in de leugens van anderen, maar zijn eigen leugens moet nalaten, tot er voldoende waarheid uit hemzelf voortkomt.

En wat uw wereld betreft: vergeet niet, dat een ieder geneigd is al het goede te verwerpen wanneer het beter is dan hijzelf. De meeste mensen houden vooral van de wereld, omdat zij zoveel fouten bij anderen kunnen zien. Een menselijk leven bergt de mogelijkheid tot geestelijke bewustwording zowel als de mogelijkheid je tijdelijk van alle waarheid af te sluiten. Dit kan alleen beide bestaan in een wereld, waarin de fouten de deugden overheersen. Want op het ogenblik dat de deugden de fouten gaan overheersen, ontstaat een steriele maatschappij die verdere ontwikkelingen bijna onmogelijk maakt en zelf erkenning niet meer bevordert. Wat alles mogelijk hatelijk klinkt, maar volgens mij de waarheid niet veel ontloopt. Waarmee ik u mijn filosofie in passend dwaze vermomming heb aangeboden.

Vrienden, indien u klachten over mij hebt, wacht tot de volgende keer dat ik terugkom en vertel je het zo mogelijk mij zo kort mogelijk. Maar als u het goed vindt mag u dit rustig uitvoerig aan vrienden en collega's vertellen.

Tot kijk.

d.d. 16 oktober 1970